

Bokrecension | Samuli Korkalainen

En djupdykning i den finlandssvenska psalmskattens historia och nutid

Björkstrand, Gustav (2022) *Svenska psalmförfattare i Finland*. Åbo: Kyrkohistoriska arkivet vid Åbo Akademi.

Gustav Björkstrand är en unik person med en imponerande karriär. Vid Åbo Akademi arbetade han som professor både i kyrkohistoria och praktisk teologi samt som rektor. På 1980-talet var han kultur- och vetenskapsminister i Kalevi Sorsas "rödmylleregering" och direkt efter det riksdagsledamot för Svenska folkpartiet i Finland. Åren 2006–2009 var han biskop i Borgå stift. Som pensionär har han även blivit hymnolog. *Svenska psalmförfattare i Finland* är en omfattande introduktion till den finlandssvenska psalmtraditionen och dess nutid. Boken är särskilt viktig eftersom den betydande och mångsidiga produktionen av finlandssvenska psalmpoeter inte är välkänd i andra nordiska länder eller bland finskspråkiga finländare.

Björkstrand har skrivit biografiska översikter och hymnologiska introduktioner till totalt 43 psalmförfattare, alltifrån 1600-talet till slutet av 1900-talet. Den finska litteraturens kända karaktärer, som Johan Ludvig Runeberg, Lars Stenbäck och Zacharias Topelius, har naturligtvis förtjänat sin plats i verket. Men också flera för oss finskspråkiga okända psalmförfattare, som Alfons Takolander, Greta Langenskjöld och Catharina Östman, presenteras.

Även om Björkstrand med "svenska psalmförfattare" förstår de psalmpoeter som har skrivit en eller flera originalpsalmer på svenska, har han också beaktat de översättningar och bearbetningar som personen i fråga har gjort. Han har till och med tagit med också de författare som saknar originalpsalmer, men har ett betydande antal översättningar eller bearbetningar. Lösningen är modern och befogad, eftersom även dessa poeter har använt

sin kreativitet och lämnat sina egna handavtryck i psalmerna. De är inte ”bara översättare”, vilket ofta har antytts tidigare.

I och med Björkstrands omfattande verk stärks uppfattningen att den finlandssvenska psalmtraditionen är självständig och originell. För mig var det förvånande hur få av dessa psalmer som har hamnat i Den svenska psalmboken – och å andra sidan hur många av de svenska psalmernas pärlor som saknas i den finlandssvenska psalmboken. Det finns också många psalmer av finlandssvenska poeter som inte är översatta till finska.

Den finlandssvenska psalmtraditionens självständighet har också lett till att man inte haft råd att utesluta en enda potentiell poet, eftersom det handlar om en minoritet. Medan den finskspråkiga psalmtraditionen har belastats av pietism och dogmatik, har möjligheten att bli psalmdiktare öppnats bland finlandssvenskarna även för dem vars övertygelse har avvikit från kyrkans officiella lära. Till exempel slog Jacob Tegengren fast att han inte vågade kalla sig kristen i den betydelse som kyrkan inlade i ordet, utan ansåg sig vara ”en sökare och spörjare i religiösa ting” (s. 165). Lars Huldéns livshållning kännetecknades däremot av en förtröstan ”på något högre och bättre” samtidigt som han visade en stor skepsis inför en överdriven trosvisshet och kristna kärnbegrepp (s. 264–265). Sådana poeters produktion har berört många sådana sökare som upplevt psalmernas traditionella uttryck som främmande. I samband med dessa psalmer log jag åt tanken att de kanske inkluderades i psalmboken, eftersom många av kyrkomötets konservativa ledamöter inte förstod svenska så bra att de skulle ha kunnat sätta sig in i förslagen kritiskt. Å andra sidan väcker detta också frågan om kyrkomötet är rätt plats för auktorisering av psalmböcker för språkminoriteter.

Björkstrand delar rikligt med information om i vilka andra psalmböcker hans presenterade psalmer har publicerats. För de nordiska psalmböckernas del förefaller referenserna noggranna, men i övrigt slumpmässiga. En enskild referens till estländska psalmboken (s. 105) känns märklig då det borde finnas flera psalmer av finlandssvenska poeter där. På samma sätt är det lite synd att Björkstrand inte nämner att den engelska översättningen av Runebergs älskade psalm *Jag lyfter ögat mot himmelen* (s. 73) också används i Nordamerika. Det hade också varit bra att gå igenom psalmböckerna i kyrkorna i till exempel Namibia och Ungern, eftersom båda till följd av finsk mission och finsk-ugriska kontakter innehåller många finska psalmer. Den finlandssvenska psalmdikten har alltså fått en ännu vidare spridning än Björkstrands referenser antyder!

Det finns några mindre fel kvar i boken här och där. Till exempel finns Simo Korpelas psalm *Den höga himlen och den vida jorden* inte i den finska psalmboken, även om den är populär bland finskspråkiga som körsång med musik komponerad av Jean Sibelius (s. 174). Däremot finns den tyska Christian Fürchtegott Gellerts psalm *Jesus lebt, mit ihm auch ich* också i den finska psalmboken. Julius Krohn översatte den till finska redan 1880, alltså tjugo år innan den svenska versionen av Oskar Ahlström utkom, och den har sedan 1886 hört till de populära påskpsalmerna i den finskspråkiga psalmboken (s. 193). Ytterligare en korrekturrunda hade också behövts, särskilt vad gäller finska namn. Till exempel är Anna-Mari Kaskinens namn felstavat på två olika sätt på samma sida (s. 302).

Gustav Björkstrands verk är en betydande kulturgärning och har fått den uppmärksamhet som det förtjänar i Finland. Förra året fick Björkstrand Svenska Litteratursällskapets största pris, det Tollanderska priset, för sin bok. ”Med säker blick för detalj och kontext förenar Björkstrand personporträtt och skildringar av psalmbokskommittéernas arbete med ingående analyser av psalmtexter från äldre och nyare tid”, skrev SLS i sin prismotivering. Det är lätt att ansluta sig till yttrandet och ett nöje att rekommendera Björkstrands bok till alla.